

УДК 658.512: 330.112

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Андрушків Б. М., д.е.н., професор, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, м.Тернопіль

Мельник Л. М., к.е.н., старший викладач, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, м.Тернопіль

Андрушків Б.М., Мельник Л.М. Формування системи бізнес-процесів підприємства у контексті сталого розвитку.

Досліджено сутність категорії «бізнес-процес підприємства», яке представлено як ланцюг логічно пов'язаних, послідовних і керованих дій, у результаті яких вхідні параметри, сформовані виробничою метою, серед яких: ресурси, інформація, перетворюються у вихідні: продукцію, роботи, послуги, управлінське рішення, для отримання очікуваного результату господарської діяльності, що забезпечить задоволення внутрішніх і зовнішніх потреб підприємства. Систематизовано види бізнес-процесів підприємства, серед яких виокремлено: операційні (основні); підтримуючі (забезпечуючі та допоміжні); управлінські (загальнокорпоративні та бізнес-процеси розвитку). Схематично представлено структуру бізнес-процесу підприємства як «Вхідні параметри (ресурси) → Операції з перетворення → Вихідні параметри → Результат». Сформовано перелік характерних рис бізнес-процесу, зокрема: визначність; послідовність; споживча спрямованість; забезпечення вихідного результату та додаткової вартості; інтегрованість; крос-функціональність. Представлено систему бізнес-процесів верхнього рівня, характерних для підприємства, а також зроблено детальний опис їхніх характеристик. Обґрунтовано, що діяльність підприємства, стратегічно націлена на реалізацію сталого розвитку, буде ефективною тільки за умови застосування нової практики ведення бізнесу на основі управління бізнес-процесами. Під поняттям сталого розвитку підприємства запропоновано розуміти процес змін, у якому використання суспільно-економічних благ у формі матеріальних товарів і грошових засобів, людських інтелектуальних і трудових здібностей, експлуатація природних ресурсів, напрямки інвестицій, узгоджені один з одним і зміцнюють нинішній і майбутній потенціал підприємства для забезпечення ефективності його господарської діяльності в узгодженості з економічними вимогами, стандартами та нормами природокористування.

Andrushkiv B., Melnyk L. Formation of business processes system of enterprises in the context of sustainable development.

The nature of category the "business processes", which is presented as a chain of logically related, consistent and controlled actions that result in input parameters (resources, information) are converted to output (products, services, management solutions) to obtain the expected the result of economic activity that provides meet internal and external requirements of the enterprise was examining in the article. Different kinds of business processes of enterprises are systematized, in particular singled out the following types: Operational (basic); Support (providing and supporting); Management (general corporate and business development processes). The structure of the business process of the production enterprises as «Input parameters (resources) → Transactions transformation → Output parameters → Result» is showed schematically. In the paper formed list of characteristics of the business process, including: certainty; sequence; consumer orientation; providing output results and added value; integration; cross-functionality. The system of top-level business processes which are

characteristic for the production company is submitted and made a detailed description of characteristics of this system. There is proved that the activities of the company strategically focused on the implementation of sustainable development will be effective only if the application of new business practices based on business process management. In the article proposed to understand the term sustainable development of the company like a change in which the use of socio-economic benefits in the form of material goods and financial assets, human intelligence and human capabilities, exploitation of natural resources, direction of investments, consistent with each other and strengthen the current and future potential of the company to ensure efficiency its economic activity.

Андрушків Б.М., Мельник Л.М. Формирование системы бизнес-процессов предприятия в контексте устойчивого развития.

Исследована сущность категории «бизнес-процесс предприятия», которое представлено как цепь логично связанных, последовательных и управляемых действий, в результате которых входные параметры, сформированы производственной целью, среди которых: ресурсы, информация, превращаются в выходные: продукцию, работы, услуги, управленческое решение, для получения ожидаемого результата хозяйственной деятельности, которая обеспечит удовлетворение внутренних и внешних потребностей предприятия. Систематизированы виды бизнес-процессов предприятия, среди которых выделены: операционные (основные); поддерживающие (обеспечивающие и вспомогательные) управленческие (общекорпоративные и бизнес-процессы развития). Схематически представлена структура бизнес-процесса предприятия как «Входные параметры (ресурсы) → Операции по преобразованию → Выходные параметры → Результат». Сформирован перечень характерных черт бизнес-процесса, в частности: определенность; последовательность; потребительская направленность; обеспечения исходящего результата и прибавочной стоимости; интегрированность; кросс-функциональность. Представлена система бизнес-процессов верхнего уровня, характерных для предприятия, а также сделано детальное описание их характеристик. Обосновано, что деятельность предприятия, стратегически нацелена на реализацию устойчивого развития, будет эффективной только при условии применения новой практики ведения бизнеса на основе управления бизнес-процессами. Под понятием устойчивого развития предприятия предложено понимать процесс изменений, в котором использование общественно-экономических благ в форме материальных товаров и денежных средств, людских интеллектуальных и трудовых способностей, эксплуатация природных ресурсов, направление инвестиций, согласованные друг с другом и укрепляют нынешний и будущий потенциал предприятия для обеспечения эффективности его хозяйственной деятельности в согласованности с экономическими требованиями, стандартами и нормами природопользования.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки, переходу європейських країн на шлях сталого розвитку, бізнес на мікроекономічному рівні може бути економічно, екологічно та соціально ефективним не лише за умови ефективного застосування нових технологій, а й методів управління бізнес-процесами господарської діяльності. Виробничі підприємства завжди були, є і будуть основою промислового розвитку країни, виступаючи головними гравцями національної економіки. Це засвідчує той факт, що приміром у 2014 р. загальна сума ВВП становила 1 566 728 млн.грн., із них 178 699 млн.грн. або 11,4% припадає на переробну промисловість [2].

Дослідження бізнес-процесів процесів на рівні підприємства, як основної ланки національної економіки, має ключове значення. Саме це обумовлює необхідність виявлення виробничих можливостей господарюючих суб'єктів з метою досягнення та підтримання сталого й ефективного розвитку підприємства та національної економіки загалом [7, с. 10]. Ці та інші обставини обумовили актуальність та своєчасність досліджуваної тематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми побудови системи бізнес-процесів підприємства розглядають у своїх працях чимало науковців та практиків. Зокрема серед зарубіжних учених виділяються праці: М. Баджека, В.Г. Єліферов, П. Друкера, М. Кріспера, В.В. Репін, А. Сміта, Г. Сміта, Ф.В. Тейлора, П.Фінгера, Дж. Харрінгтон, ін. [8-12].

Вагомим внеском у розвиток даної проблематики стали праці вітчизняних науковців, серед яких К.С. Безгін, О.А. Біловодська, О.В. Виноградова, Л.О. Денисенко, О.І. Дума, Л.І. Чорнобай, Л.Г. Шемаєва та ін. [1-5].

Виділення невирішеної проблеми. Попри численні дослідження бізнес-процесів підприємства залишаються невирішеними питання щодо виявлення та обґрунтування взаємозв'язку бізнес-процесів виробничого підприємства та можливостей забезпечення його сталого розвитку в постконфліктних умовах.

Метою статі є виявлення та представлення каузального (причинно-наслідкового) зв'язку системи бізнес-процесів виробничого підприємства у євроінтеграційному контексті забезпечення сталого розвитку, розробка його окремих теоретико-прикладних положень.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науковій літературі існує чимало трактувань поняття «бізнес-процес». Для детального розгляду економічної сутності даного поняття варто проаналізувати визначення кожної його складової зокрема. Термін «бізнес» загально визнано трактується як будь-яка економічна діяльність в умовах ринкової системи господарювання, спрямована на отримання прибутку. Поняття процесу зводиться до усвідомлення його як послідовної зміни станів об'єкту в часі. Дане визначення свідчить про те, що на підприємстві може відбуватися безліч процесів, де «входи» перетворюються у «виходи». Саме тому варто виокремити та наголосити на особливостях бізнес-процесів, що характеризуються бізнес-спрямованістю, тобто одержання певного результату від господарської діяльності (рис. 1). Виходячи з цього, бізнес-процес підприємства пропонується трактувати як ланцюг логічно пов'язаних, послідовних і керованих дій, у результаті яких вхідні параметри, що витікають з виробничої мети: ресурси, інформація, перетворюються у вихідні: продукція, роботи, послуги, управлінське рішення, для отримання очікуваного результату господарської діяльності, що забезпечить задоволення внутрішніх і зовнішніх потреб у відповідності до стандартів та норм природокористування.

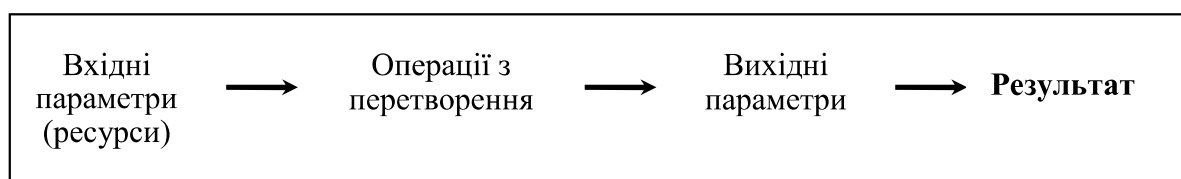

Рисунок 1 – Елементарна схема формування бізнес-процесу підприємства

Досліджуючи наукові здобутки з проблематики управління бізнес-процесами, встановлено, що існує два підходи до їх визначення. Згідно першого підходу, бізнес-процеси зорієнтовані на опис послідовності операцій та виступають у формі закритого процесу (А. Бьорн, Г.-Е. Еріксон, М. Пенкер, В. Репін, М. Хамер, Д. Чампі). Представники другого підходу стверджують, що бізнес-процеси в організації формують ланцюжок цінностей (М. Портер, В. Міллер).

Базуючись на загальноприйнятих підходах до тлумачення бізнес-процесу, встановлено наступний перелік його характерних рис:

- 1) визначність (має бути чітко визначені межі, вхід і вихід);
- 2) послідовність (бізнес-процес повинен складатися із підпроцесів (заходів), які упорядковані відповідно до його стану у просторі та часі);
- 3) споживча спрямованість (повинен бути одержувач результату процесу);

4) забезпечення висхідного результату та додаткової вартості (перетворення, що відбуваються у бізнес-процесі повинні нести додаткову вартість (цінність) для споживача);

5) інтегрованість (бізнес-процес не може існувати сам по собі, він повинен бути вбудованим в організаційну структуру підприємства);

6) крос-функціональність (бізнес-процес може регулярно, але не примусово, охоплювати декілька функцій).

Для кращого розуміння сутності бізнес-процесів та забезпечення ефективного управління ними, необхідно їх систематизувати згідно ролі у виробничо-господарській діяльності підприємства. Для цього доцільно формувати систему бізнес-процесів підприємства на базі 2-ох ключових рівнів: 1) бізнес-процеси верхнього рівня та 2) бізнес-процеси нижчого рівня – детальні бізнес-процеси. Тут слід зауважити, що опис бізнес-процесів верхнього рівня є дещо агрегованим (узагальненим), а деталізація бізнес-процесів нижчого рівня залежить від їх призначення, що зумовлює опис робіт для вирішення прикладних завдань.

У науковій літературі думки щодо видів бізнес-процесів дещо різняться. Здебільшого зустрічається спрощений поділ бізнес-процесів на 2 види: основні та забезпечуючі. Ряд науковців [2, 6, 9] окрім двох видів бізнес-процесів виокремлюють процеси управління та розвитку. На нашу думку, в постконфліктних євроінтеграційних умовах найбільш повною буде систематизація бізнес-процесів з виділенням окремих видів:

1. Операційні (основні): створюють додану вартість продукту і сам продукт, що представляє цінність для клієнта, формують результат.

2. Підтримуючі:

- забезпечуючі – виступають постачальниками основних процесів, забезпечують інфраструктуру компанії;

- допоміжні – допомагають створювати додану вартість продукту, донести продукт до споживача, формують споживчі якості продукту, за які зовнішній клієнт готовий платити гроші.

3. Управлінські:

- загальнокорпоративні – націлені на управління основними і підтримуючими бізнес-процесами;

- бізнес-процеси розвитку – не створюють поточного прибутку, націлені на отримання вигод у довгостроковій перспективі, забезпечують розвиток або вдосконалення діяльності підприємства.

На рис. 2 представлено систему бізнес-процесів верхнього рівня, характерних для виробничого підприємства.

Виходячи з представленої типології системи бізнес-процесів верхнього рівня, можна більш детально охарактеризувати властивості різних груп бізнес-процесів. Зокрема:

1) операційні бізнес-процеси:

- створюють додану вартість (споживчу цінність) продукту;

- створюють продукт, що представляє цінність для клієнта;

- формують такий результат і такі споживчі якості, за які споживач готовий платити гроші;

- сфокусовані на отриманні прибутку;

2) підтримуючі бізнес-процеси:

- спрямовані на забезпечення операційних бізнес-процесів матеріальними, техніко-технологічними, фінансовими, кадровими та інформаційними ресурсами;

- забезпечують функціонування інфраструктури підприємства.

3) управлінські бізнес-процеси:

- націлені на управління всіма групами бізнес-процесів, тобто управління операційними, підтримуючими (забезпечуючими та допоміжними);
- націлені на отримання прибутку в поточній та довгостроковій перспективі;
- забезпечують організацію поточної діяльності та розвиток або вдосконалення діяльності компанії у перспективі.

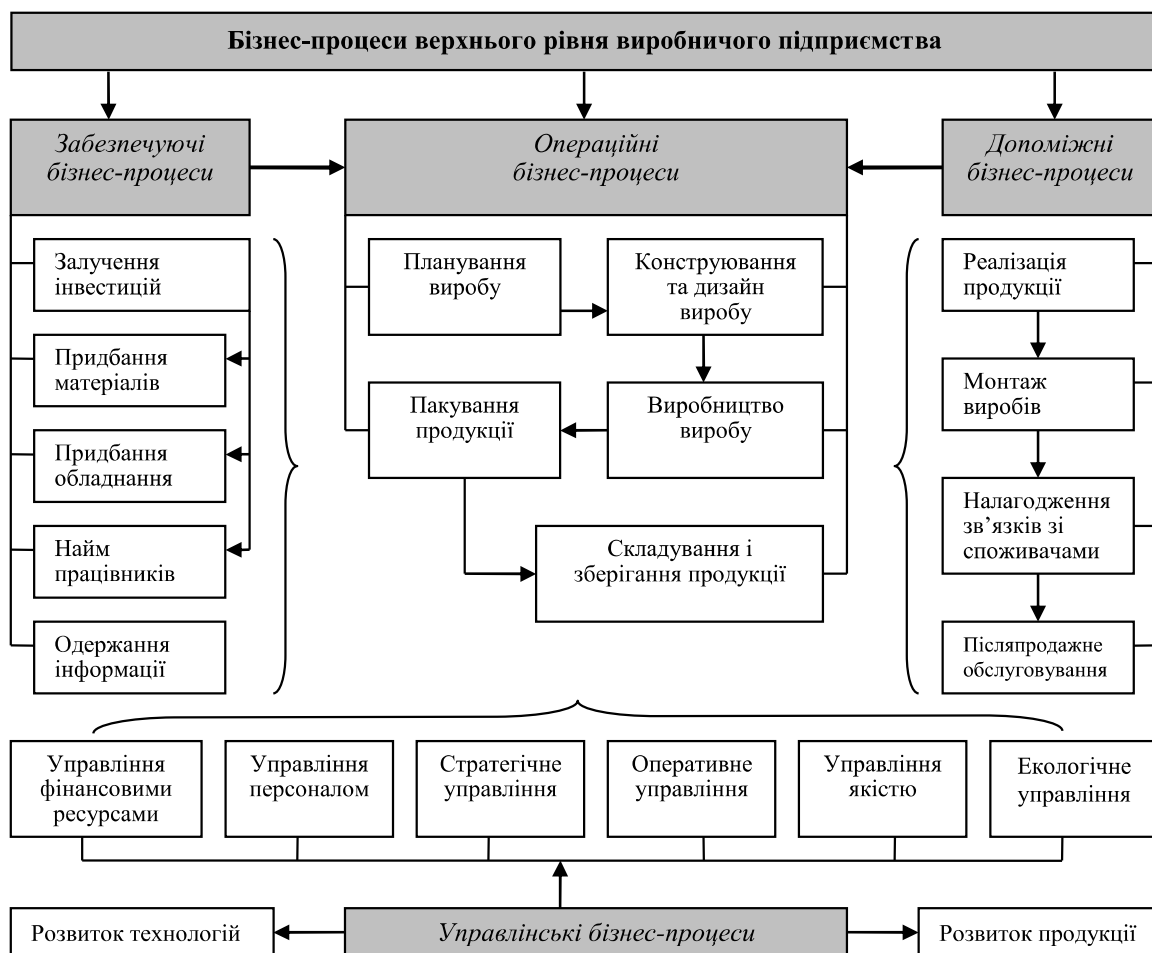

Рисунок 2 – Формування системи бізнес-процесів верхнього рівня, характерних для виробничого підприємства

Таким чином, бізнес-процеси на виробничих підприємствах – це певна внутрішня система дій (підпроцесів, заходів), спрямована на досягнення цілей підприємства, при цьому прийнято вважати, що кінцевою метою підприємств є отримання доходу в сукупній системі за результати основних видів діяльності та задоволення потреб потенційних споживачів.

Масовий характер виробництва, прискорення створення принципових нововведень і модифікованих видів продукції, зміни умов праці не тільки розширили потреби, а й трансформували структуру суспільних потреб. Це змушує виробників активно боротися за споживача, застосовуючи нові форми організації виробництва та використовуючи усе більшу кількість ресурсів, що призводить до виникнення потенційної загрози виснаження, вичерпання природних ресурсів та виникнення великої кількості ризиків, які спричиняють надзвичайно сильний вплив на забезпечення сталого розвитку підприємства. На даний час сталий розвиток визначено основним напрямом цивілізації на XXI століття та новою управлінською парадигмою.

В основі тлумачення сталого розвитку підприємства пропонуємо розуміти процес змін, у якому використання суспільно-економічних благ у формі матеріальних товарів, послуг і грошових засобів, людських інтелектуальних і трудових здібностей, експлуатація природних ресурсів, напрямки інвестицій, узгоджені один з одним і зміцнюють нинішній і майбутній потенціал підприємства для забезпечення ефективності його господарської діяльності з дотриманням економічних вимог, стандартів та норм природокористування.

Під тиском ризикових чинників та євроінтеграційних норм і правил виробничі підприємства приречені на пошук методів і засобів забезпечення сталого розвитку, найважливішим з яких є перебудова системи управління бізнес-процесами. Звідси витікає об'єктивна необхідність каузального формування системи бізнес-процесів підприємства, яка повинна здійснюватися у контексті концепції сталого розвитку. За таких обставин діяльність підприємства, стратегічно націлена на реалізацію сталого розвитку, буде ефективною тільки за умови застосування нової практики ведення бізнесу на основі управління бізнес-процесами.

Висновки та пропозиції.

1. Бізнес-процес підприємства – це ланцюг логічно пов'язаних, послідовних і керованих дій, у результаті яких вхідні параметри (ресурси, інформація) перетворюються у вихідні (продукція, послуги, управлінське рішення) з метою отримання очікуваного результату господарської діяльності, що забезпечить задоволення внутрішніх і зовнішніх потреб.

2. Систематизацію бізнес-процесів підприємства доцільно відобразити такими їх видами: операційні (основні); підтримуючі (забезпечуючі та допоміжні), управлінські (загальнокорпоративні та бізнес-процеси розвитку).

3. З метою стабільного функціонування підприємств в сучасних умовах важливо вибрати єдину систему і механізм управління бізнес-процесами на всіх етапах життєвого циклу підприємства. Тому бізнес-процес повинен відповідати сучасним вимогам ринкової економіки, внаслідок чого підприємству гарантований стабільний дохід і подальший розвиток підприємства.

4. Встановлено, що орієнтування у бізнесі лише на отримання прибутку може привести в кінцевому підсумку до втрати можливостей підприємства конкурувати з іншими товаровиробниками. Посилення законодавства, зростання можливостей для просування екологічно чистої продукції, підвищення тиску зі сторони громадськості, питання етики і зобов'язання країн у рамках міжнародних/регіональних конвенцій зумовили підвищення значимості екологічних питань.

5. Сучасні постконфліктні умови господарювання та тенденції розвитку засвідчують про незворотну зміну підходів до управління у напрямку розвитку євроінтеграційних процесів та оптимального й ефективного використання ресурсів, тобто екологізації виробничого процесу, що передбачає розширене відтворення природних ресурсів шляхом вдосконалення технології, організації матеріального виробництва, підвищення ефективності праці в екологічній сфері при одночасному збереженні економічного зростання підприємств.

Список використаних джерел:

1. Виноградова О.В. Реінжиніринг бізнес-процесів у сучасному менеджменті : монографія / О.В. Виноградова; Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського. – Донецьк : вид. ДонДУЕТ, 2005. – 196 с.

2. Денисенко Л.О. Концептуальні засади класифікації бізнес-процесів, як основи формування бізнес-системи організації [Електронний ресурс] / Л.О. Денисенко, С.Є. Шацька // Ефективна економіка. – 2012. – №11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1558>.

3. Економічне обґрунтування реінжинірингу бізнес-процесів виробничих підприємств : монографія / авт. тексту Біловодська О.А. та ін.; заг. ред. Л.М. Таранюка. – Суми : Мрія-1, 2010. – 440 с.

4. Чорнобай Л.І. Бізнес-процеси підприємства: загальна характеристика та економічна суть / Л.І. Чорнобай, О.І. Дума // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2013. – № 769 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 125–131.

5. Шемаєва Л.Г. Управління якістю бізнес-процесів на підприємстві: монографія / Л.Г. Шемаєва, К.С. Безгін та ін.; Харківський національний економічний ун-т. – Харків : вид. ХНЕУ, 2009. – 240 с.

6. Елиферов В.Г. Бизнес-процессы: регламентация и управление / В.Г. Елиферов, В.В. Репин; Институт экономики и финансов «Синергия». – М. : Инфра-М, 2006. – 318 с.

7. Родионова Л.Н. Устойчивое развитие промышленных предприятий: термины и определения [Электронный ресурс] / Л.Н. Родионова, Л.Р. Абдуллина // Нефтегазовое дело, 2007. – №1. – Режим доступа: http://ogbus.ru/authors/Rodionova/Rodionova_5.pdf.

8. Репин В.В. Процессный подход к управлению. Моделирование бизнес-процессов / В.В. Репин, В.Г. Елиферов. – М. : РИА «Стандарты и качество», 2004. – 408 с.

9. Харрингтон Дж. Оптимизация бизнес-процессов: документирование, анализ, управление, оптимизация / Дж. Харрингтон, К.С. Эсселинг. – СПб. : Азбука, БМикро, 2003. – 317 с.

10. Howard Smith and Peter Fingar (2003). Business Process Management. The Third Wave, MK Press.

11. Bajec, M. and Krisper, M. (2005), “A methodology and tool support for managing business rules in organisations”, Information Systems, Vol. 30 No. 6, pp. 423-43.

12. Koubarakis, M. and Plexousakis, D. (1999), “Business process modelling and design – a formal model and methodology”, BT Technology Journal, Vol. 17 No. 4, pp. 23-35.

Ключові слова: бізнес-процес, підприємство, система, причинно-наслідковий зв'язок, управління, ефективність, сталий розвиток.

Ключевые слова: бизнес-процесс, предприятие, система, причинно-следственная связь, управление, эффективность, устойчивое развитие.

Keywords: business process, enterprise, system, causal relationship, management, efficiency, sustainability.